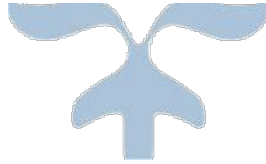

AOFDersleri.com

AİLE EĞİTİMİ

CGE209

KISA ÖZET

1.ÜNİTE Ailenin Tarihsel, Kuramsal ve Toplumsal Temelleri

GİRİŞ

Aile konusu sosyoloji, psikoloji, antropoloji, sosyal hizmet ve eğitim gibi sosyal bilim disiplinlerinin önemli çalışma alanlarından biridir. Bu disiplinlerin her birinin aile konusundaki çalışmaları farklı odak noktaları içermekle birlikte sunulan bilgiler bir arada ele alındığında aile konusunda bütüncül bir anlayışa ulaşmak mümkün olmaktadır. Çeşitli kurumlarda görevli çocuk gelişim uzmanları, aile danışmanları, eğitimciler, sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar ailelerle doğrudan çalışan meslek gruplarını oluşturmaktadır.

AİLE KURUMUNUN TARİHSEL TEMELLERİ

Toplumsal en önemli kurumlarından biri olan aile hemen her çağda karşılaştığımız bir toplumsal gruptur ancak farklı dönemlerde yaşayan toplumların değerleri ve yaşam biçimleri ile şekillenmiştir. Yani, aile tarih boyunca toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik koşullara bağlı olarak değişim gösteren dinamik bir kurum olmuştur. **Klan** Ortak bir atadan gelen ancak atadan bireylere doğru soy çizgisini somut olarak belirleyemeyen akraba grubudur.

Tarım Toplumunda Aile

Tarım toplumlarına geçiş süreci basit üretim aletlerinin yapımı, hayvanların evcilleştirilmesi, tarım tekniklerinin geliştirilmesi ve tüketilenden fazla besinin üretilmesi (artık ürün) gibi gelişmeleri içermektedir. Genel olarak tarım toplumunda toprak sahipliği ve artık ürünün ortaya çıkması ekonomik olarak bu toplumları değiştirmiş ve kadının toplumdaki konumunu da olumsuz etkilemiştir

Sanayi Toplumunda Aile

Sanayi toplumu 18.yüzyıl ve 19. yüzyılın ilk yarısı arasında gerçekleşen Sanayi Devrimi ile gelişmiştir. Bu dönemin özellikleri bilimsel alandaki gelişmeler, coğrafi keşifler endüstri ve ulaştırma sektöründeki gelişmeler ve bunlara paralel olarak artan kentleşme ve kırdan kente göçtür. Bu dönemde ailelerin küçüldüğü; geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına bir geçiş olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca aile temel ekonomik birim olarak üretim işlevini sanayi toplumunda yitirmiştir.

AİLE İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Tüm dünya toplumlarında karşımıza çıkan aile toplumsal bir kurumdur ve bu kurum, sayısı değişen ve birbiri ile ilişkili bireylerden oluşmaktadır. Toplum ve birey için çok önemli olan bu kurumu tanımlamak istediğimizde akla çoğunlukla “anne-baba ve çocuklardan oluşan en küçük toplumsal birim” tanımı gelmektedir.Modern çekirdek aile ve daha geleneksel yapıdaki geniş aile genel olarak bu tanımları şekillendirmekle birlikte günümüzde ailelerin yaşam koşulları ve yapıları oldukça çeşitlenmiştir. Pek çok resmi kaynak ve sözlük de aileyi, “aynı hane içinde yaşayan ve kan bağı, evlilik veya evlat edinme yoluyla ilişkili olan iki veya daha fazla bireyden oluşan sosyal bir birim” şeklinde tanımlamaktadır.

Farklı Aile Yapıları

Aile yapıları kapsamında bu bölümde sosyolojik sınıflandırmalara dayalı olarak geniş aile, çekirdek aile, üvey aile ve tek ebeveynli aileye yer verilmiştir. Türkiye’de yapılan sınıflandırmalarda ise kent ailesi, kır ailesi, gecekondu ve geçiş ailesi gibi sınıflandırmalara da başvuru-

rulmaktadır. Bu sınıflandırmalar Türkiye'nin önemli sorunlarından biri olan iç göç ve kentleşme ile ilişkilidir.

Geniş Aile: Büyük aile olarak da adlandırılan geniş aile, aynı hanede yaşayan ve birlikte çalışan, karı koca ve beraber yaşadıkları akrabalarını içeren büyük aile yapısıdır. Yani birden fazla çekirdek aileyi içerir. Antropolojik çalışmalar, aileleri çiftlerin yerleşim yerine göre de sınıflandırmaktadır. Geniş ailede yeni evli çift, kadının annesinin akrabaları ile kalıyorsa buna **matrilokal** yerleşim; erkeğin babasının akrabaları ile yaşıyorsa buna **patrilokal** yerleşim denilmektedir.

Çekirdek Aile: Küçük aile olarak da adlandırılan çekirdek aile evlilik bağı ile bağlı karı koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan küçük aile yapısıdır. Çekirdek ailelere kendi çocuğu olmayıp da evlat edinme yoluyla çocuk sahibi olan aileler de dâhildir.

Üvey Aile: Boşanma, terk veya eslerden birinin ölümü nedeniyle tekrar evlenenler ve eslerden en az birinin önceki ilişkisinden çocuğunun olduğu aileler üvey aile yapısı içinde değerlendirilmektedir. Bu aileler aynı zamanda karma aile veya yeniden kurulmuş aile olarak da tanımlanmaktadır.

Evlilik Türleri

Aile kavramıyla ilişkili olan evlilik en genel tanımıyla insanların toplumca tanınan ölçütlere göre oluşturdıkları ve eslerin aile üyesi olarak birbirleri üzerindeki hakları ve sorumluluklarına meşruiyet kazandıran bir birlikteliktir. Daha teknik bir ifade ile evlilik kişilerin kurdukları ilişkiye toplumsal meşruiyet kazandıran ve aile içindeki üyelerinin hak ve sorumluluklarının yasal sınırlarını çizen bir sözleşmedir. Evlilik türleri, evlenen çevre ve evlenecek es sayısına göre sınıflandırıldığı gibi belli kültürlere özgü olanları da tercih ölçütüne göre sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar bireylerin kiminle, kaç kişi ile ve ne gerekçe ile evlenebileceğine yönelik toplumsal değerleri yansıtmaktadır. Çevre ölçütüne göre yapılan sınıflandırmada iki tür evlilik vardır. Endogami ve egzogami. **Endogami** (içerden evlenme) kişilerin mensup oldukları sosyal grup içinden yani aynı veya benzer ırk, din, sosyal sınıf, yöre veya ulustan kişilerle evlenmesidir. **Egzogami** (dışarıdan evlenme) ise kişilerin kendilerinden farklı sosyal gruplardan kişilerle evlenmesidir.

Monogami (tekeşlilik) modern zamanların kabul gören ve en sık görülen evlilik türü olup kişilerin aynı anda tek kişi ile evli olmasıdır. Ancak eslerden birinin ölümü veya boşanma gibi durumlarda bireyler yeniden evlenebilir. Eşzamanlı olmamak kaydıyla bireylerin birden fazla evlilik yapması ise **seri monogami** olarak adlandırılmaktadır. **Poligami** (çokeşlilik) ise kişilerin es zamanlı olarak birden fazla esle evli olmasıdır ve çok yaygın değildir. Poligaminin, polijini ve poliandri şeklinde adlandırılan iki tipi vardır. **Polijini** (çokkarılılık) bir erkeğin birden fazla kadınla es zamanlı olarak evli olması iken **poliandri** (çokkocalılık) bir kadının birden fazla erkekle es zamanlı olarak evli olmasıdır.

FARKLI KURAMSAL YAKLAŞIMLARDA AİLE

Toplumsal yapı içinde aileyi ve aile bireylerinin ilişkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olan kuramlar makro ve mikro düzeyde kuramlar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Makro düzeydeki kuramlar aileyi toplumsal bir kurum olarak sınıflandırarak ailenin toplumdaki diğer kurumlar-

dan (din, ekonomi, siyaset vb.) nasıl etkilendiğine ve toplumu nasıl etkilediğine, mikro kuramlar ise ailedeki bireylerin aile yaşamını nasıl deneyimlediğine odaklanmaktadır.

Yapısal-İşlevsel Kuram

Yapısal işlevsel kuram toplumu yasayan bir organizma gibi ele alır ve toplumda sürekliliğin sağlanmasında çeşitli toplumsal kurumların işleyişine dikkat çeker. Yapısal işlevsel kuramın temsilcilerinden Talcott Parsons'a göre de ailenin temel işlevi çocukların birincil toplumsallaşması ve kimliklerin dengelenmesidir. Bir antropolog olan George P. Murdock ise ailenin evrenselliğine dikkat çekerek ailenin işlevlerini cinsel ilişkileri düzenleme, nesli devam ettirme, çocukları toplumsallaştırma ve kadın erkek arasında ekonomik işbirliğini sağlama şeklinde açıklar.

Çatışma Kuramı

Çatışma kuramı yapısal işlevsel kuramın toplumla ilgili tezlerini eleştiren farklı kuramcılarının tezlerini içermektedir. Bu kuram temel olarak toplumdaki eşitsizliklere ve çatışmalara dikkat çeker. Bu yönüyle çatışmacı kuramın temeli Karl Marx'ın ve Hegel'in fikirlerine dayanır. Toplumda istikrar ve düzeni vurgulayan yapısal işlevseli kurama karşın çatışmacı kuramda toplumsal yaşam doğal bir çatışma ve mücadele alanı olarak görülmektedir. Bu kurama göre çatışma kaçınılmazdır çünkü toplumda farklı çıkarları ve değerleri olan gruplar ve bireyler vardır ve bunlar kıt kaynaklar için rekabet ederler.

Aile, eğitim, din ve devlet gibi toplumsal kurumlar da bazı gruplara, özellikle güçlü olanlara ayrıcalık sağlamaktadır. Çatışma içindeki gruplara toplumsal sınıflar (örneğin işçi sınıfı ve kapitalist), kadın -erkek, köylü-kentli, ebeveyn-çocuk, farklı ırk, etnik grup ve dine mensup topluluklar örnek verilebilir.

Ekolojik Kuram

Ekolojik kuram ailenin yaşadığı fiziksel, kültürel, sosyal ve ekonomik çevreden nasıl etkilendiğine ve çevreyi nasıl etkilediğine odaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu kuramın temsilcileri ailenin çevresini anlamadan aileyi anlamamanın, güçlendirmenin ve sorunlarına müdahale etmenin mümkün olmayacağını savunur. Öncülüğünü çevrebilimciler ve biyologların yaptığı bu kuramsal çerçeve özellikle sosyal hizmet, sosyoloji ve eğitim disiplinlerinde etkin olarak kullanılmaktadır.

Feminist Kuram

Feminist kuram ailenin toplumsal cinsiyet rolleri yoluyla eşitsizlikleri devam ettirdiğine dikkat çekerek ailenin sağladığı duygusal desteği ve yapısal-işlevseli kuramın doğal gösterdiği cinsiyete dayalı işbölümünü sorgular. Feminist hareket 1960'lı yıllarda başlamış olup kadınlara atfedilen cinsiyet rollerine ve erkek egemenliğine karşı çıkmıştır. Pek çok feminist, kadınların ücretsiz yaptığı ev işi işlerin ücretli olması gerektiğini savunur.

TÜRKİYE'DE AİLE YAPISI VE AİLELERE YÖNELİK HİZMETLER

Aile yapısında meydana gelen değişimler açısından dünyadaki genel eğilimlerin pek çoğunu Türkiye'de de görmek mümkündür. Çünkü küreselleşme sürecinde meydana gelen pek çok gelişmeden tüm toplumlar etkilenmektedir. Örneğin, geniş ailenin yerini çekirdek ailenin alması, yalnız yaşayanların ve tek ebeveynli ailelerin sayısının artması hem diğer ülkelerde hem de Türkiye'de görülen değişimlere örnektir.

Türkiye’de Ailelerin Toplumsal Örüntüleri

Türkiye’de aile yapısını etkileyen ve ailelerin toplumsal örüntüsünde belirleyici olan olguların basında iç göç gelmektedir. İç göç süreci 1950’li yıllardan itibaren başlamıştır. Göçü tetikleyen unsurlar arasında ise sanayileşme, kentleşme, hizmet sektörünün büyümesi, kırsal alanlarda nüfusun artması ve toprak ağının bölünmesi ve tarımda makinelerin kullanımıyla artan işsizlik gösterilmektedir.

Türkiye’de Aile Politikaları ve Destek Hizmetleri

Ailelerin Türkiye’deki toplumsal örüntüleri aile eğitimi dâhil pek çok konu da destek hizmetine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Ailelere sunulacak hizmetlerin belirleyicisi ise aile politikalarıdır. Aile politikaları devletin sosyal politikalarının bir parçasıdır. Sosyal politikalar ise sosyal devlet olmanın bir gereğidir. Bu kapsamda sosyal politikalar devletin koruyucu, önleyici ve güçlendirici işlevleri olan çeşitli hizmetleri vatandaşlar için planlaması ve sunmasını içermektedir. Türkiye’deki sosyal politikalara örnek olarak sosyal güvenlik, istihdam, eğitim, sağlık, tarım, çevre ve aile politikaları verilebilir.

Türkiye, aile politikalarının temelini oluşturacak bazı uluslararası sözleşmelere taraf olmuştur. Bu konuda imzalanmış uluslararası sözleşmeler İnsan Hakları ve Çocuk Hakları Sözleşmeleri, Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartı’dır. Bu uluslararası sözleşmelerin yanı sıra T.C Anayasası, Türk Medeni Kanunu, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 4787 Sayılı Aile Mahkemeleri Kanunu ve 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu da aile politikaları kapsamında sunulan hizmetlere ve devlet programlarına yasal zemin oluşturmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (2015) ailelere yönelik hizmetleri şunlardır:

- Aile Eğitim Programı (AEP)
- Evlilik Öncesi Eğitim Programı
- Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı
- Özel Aile Danışma Merkezleri
- Afetlerde Psikososyal Destek Birimi Çalışmaları
- Suriye Vatandaşlarına İlişkin Psikososyal Destek Çalışmaları.

AOFDersleri.com